

Биринчи май – Жаз башыны эм Урунууну кюнү Оразагъыз къабыл болсун!

Шабат кюн, тотурну арт айы (апрель), 30, 2022 жыл

№ 48 (21093)

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы К.В. Коковну Жаз башыны эм Урунууну байрамы бла АЛГЫШЛАУУ

Къабарты-Малкъар Республиканы хурметли халкы! Битеу жюрегимден сизни Жаз башыны эм Урунууну байрамы бла алгышлайма!

Бу керти да халкъ байрамды, хар тѣло да бирча сойген. Ол адамны бирликге эм мамыр урунууга итинуюлюгноу белгисиди. Къабарты-Малкъарда алапат, фэхмулу эм салган борчлагъа жетерге излеген адамла жашайдыла, аланы кыйын эм жууаплы ишлени толтурурга къолаарындан келеди.

Аланы хайырындан республика экономикада эм социал бѣлюмде жетшилмеге жеталады, къонакълага бла инвесторлагъа бютюн сейир болады.

Бюгюнлюкде, тышындан санкцияла басынчакълыкъла бла байламлы битеу кыйынлыкълага да къарамагъанлай, бизни бирикген кючюбюз Россей Федерацияны президенти Владимир Владимирович Путин белгилеген къыралны айнытуу стратегия борчланы тамамлаууга, адамланы жашауларын игилендириуге толусунлай бурулургъа тийишлиди. Биз бирлешип, шѣндюгу болумлагъа тийишли жууапла бералыкъыбызгъа, ѳз Къабарты-Малкъарыбызны бла Ата журтубузну игилкерине эм жашауларына деп салынган борчланы барын да толтуралыкъыбызгъа ийнанам.

Битеу жюрегимден сизге саулык-есеник эм ахшы умутларыгъызын толууларын тежейме.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы К.В. Коковну Ораза байрам бла АЛГЫШЛАУУ

Къабарты-Малкъарны муслиманларын ислам дуняда эм сыйлыгъа бла эм даражалыгъа саналган Ораза байрам бла жюрегимден къызыу алгышлайма. Ол сыйлы Рамазан айны бошалганын белгилейди, адеп-къылыккыны эм иги юлгюлерин, адамны жан аурутууга, игилик этерге итинуюн, огурулулук, кертилик, тюзлюк жашауда баш магъананы тутхаларын туура этеди.

Битеу ала адам улу бек багъалыгъа санагъан хазналадыла. Ала бизни адет-тѳрелерибизни айырылмазлык кесегидиле, кѳп миллетли Россейни халкъларыны бириккерины кючю ѳзегидиле, Ата журтубузну кючюлюгноу бла деменгилигини мурдорудула.

Республиканы муслиман уммасы бизни ниет, маданият, тарых хазнабызны байыкъландырууга улуу къошумчулук этеди. Жамауатыбызны бирикдириуде, динле аралы ырахатлыккыны, мамырлыккыны бла келишулюгноу кючлендириуде да аны магъанасы улуу болганын белгилемей жарамас.

Къабарты-Малкъарны жамауатын жюрегими теренинден алгышлайма, саулык, ырахатлык, насып эмда монглык тежейме. Ораза байрам хар юйге, хар юйорге жылыулук, жарыклык, тынчылык эмда къолайлык келтирсин!

СЫЙ БЕРИУ

КъМР-ни Башчысы терк жетген медицина службада ишлегенлени хурметлегенди

«Хурметли шѳхла! Бюгюн Россейде Терк медицина болушлук берген службада ишлегенлени кюню белгиленеди. Бу кюннге къырал даража берирге кереклисин бизни Президентибиз Владимир Владимирович Путин айтхан эди. Андан сора РФ-ни Правительствосуну 2020 жылны 28 апрелинде чыгъарылган бегими бла ол байрамгъа къырал статус берилгенди. Ол кюн бошдан сайланмагъанды. Мындан 124 жыл алгъа 28 апрельде Москвада терк медицина болушлук берген станцияла бла саусузланы ташырча улоула биринчи кере чыкъгъандыла.

Бу байрам врачланы, фельдшерлени, медсестраланы, санитарланы бла водителлени – терк медицина болушлук берген службасында ишлегенлени барысын да бирикдиреди. Ма ала, жангы корона-вирус инфекция жайлыгъа башлагъанда, саулыкъларына улуу къоркъуу тошгенине да къарамай, анга къажай биринчи болуп сиелгендиле. Хорлагъан да этгендиле, медицина болушлук бла жалчытыууу къуарлыуу бардыра билгенлерин, усталыкъ-

ларын да кѳргюзтѳп», - деп жазгъанды Казбек Коков кесини телеграм-каналында.

«Терк медицина болушлук берген службада къуллук этгенле кеслерини кыйын ишлерин андан ары таукѳл бардырадыла, кюн сайын адамланы ѳлюмден къутхара. Жамауат аланы жигерликлерине бла жигитликлерине, инсанларыбызны саулыкъларын сакълаууга улуу кыйын салгъанларына бийик багъа береди. Мен да, терк медицина болушлук берген службасында ишлеген хурметли шѳхла, улуу къарыу-кюч излеген ишигизни бет жарыккы бардыргъаныгъыз ючюн сизге жюрегимден ыспас этеме. Улуу ауурлуккуну кѳтюрѳп, сиз огурулу борчугъузну толтурасыз, не тюрлю болумлада да усталыгъыгъызгъа кертичилей къаласыз, адеп-къылыккыны бек иги юлгюлерин кѳргюзтесиз. Сизни жюрегими теренинден алгышлай, кесигизге, юйюрлеригизге да саулык эмда монглык тежейме. Байрам бла!», - деп айтылады регионну оноучусуну алгышлай сѳзюнде.

Эсгертиу

«Ёлюмсюз полк» — тѳрели халда

Быыл 9 майда Нальчикде «Ёлюмсюз полк» деген эсгеринуу акциясы тѳрели халда бардырылыккъыды. Колоннала жыйышдырылып 10:00 сагатда 400-жыллыккы майданында башланырыкъдыла, 11:00 сагатда уа Ленин проспект бла барып, Малкъар орамада тохтарыкъдыла.

Бу жол акцияны баш чакъыруу «Ала хорлам тизгинде не заманда да барырга керекдиле» деп, алай боллуккъу. Аны мураты – жуукъ-ахлуну, ол санда аскерни бла флотну ветеранларын, тылда урунганланы, партизанланы, фашист лагерлени тутмакъларын, блокадниклени, сопротивленигъа къатышханланы да эсгеринуде, аланы алларында баш урууду. Хар адамныгъа эсде тутуу – «Ёлюмсюз полкуну» баш магъанасыды.

Суратла бла транспарантланы уа хар адам кеси аллына жарашдырырга, заказ бла этдириге да боллуккъу. Ол жумушну арт болжалгъа салмагъыз, алгъанда окъуна хазырлангъыз. Ветеранланы суратларын МФЦ-ланы барысында да хакъсыз чыгъарырга боллуккъусу.

Транспарантланы жарашдыруучу фирмаланы адреслери бла телефонлары:
«Legko» - Кузнечный ор., 4-чю юй, тел.: +7-938-076-06-07, +7-928-079-11-88;

«Юг Медиа» - Къулий улуну пр., 10, тел.: +7 (8662) 40-35-25;

«Ракурс» - Киров ор., 2в, тел.: +7 (98662) 40-09-09;

«Рекламист» - Киров ор., 306 а, тел.: +7 (8662) 77-40-14;

«Print Центр» - Карындашла Кушховланы ор., 79а, тел.: +7-928-077-06-50.

Сорулкълары болгъанла бу телефон номерле бла сѳлешинле: +79286919946 – Марина Битокова, +79034266101 – Анна Романовская, +7-988-926-77-07 – Ойтова Джульетта.

КЕНГЕШ

Жолшаны тапландырыу бла
алчыланы санында

КЪМР-ни Башчысы **Казбек Коков** регионларыны айнытыу правительстволу комиссияны президиумуну жыйылыуна кыатышханды. Ол РФ-ни Правительствосуну Председатели орунбасары **Марат Хуснуллин**ни башчылыгында бардырылганды. Жыйылыуда доклад бла РФ-ни кырулуш, жашау журтла эм коммунал-мюлк министри **Ирек Файзуллин** сөлөшгөндү.

Анда миллет эм федерал проектле жашауда кылай бардырылганларына, регионлада кырулуш эм жол мюлк бөлүмүнө айнытыу жаны бла кёрюмдөлеге кыаралганды, деп билдиргендиге республиканы оюучусуну пресс-службасындан.

Андан сора да, россейли регионлада кырулуш проектлени бардырыу, тынгылы ремонт этиу, инфраструктураны жангыртууга эм аланы ырыскы жаны бла жалчытууга деп жарашдырылган кыагытлауга тынгылы эс бурулганды.

Эсигизге салайык, Бахсанда узунлугу 77 километрден аслам болган таза суу быргыла барган объект ишленирикти, анга федерал бюджетден 2 миллиард сом бөлүнүрөкчү.

«Билим бериу» миллет проектни «Билим

бериуно айнытыу» кырал программасына эм «Шёндюгюлю мектеп» федерал проектле кёре, республикада 10 школну кырулушу бара турады. Ала Нальчикде 1500 эм Бахсанда 1224 окуу жерлери болган школадыла. Прохладный шахарда эки мектеп ишленеди, биринде 560, экинчисинде 785 сабий окуучу онгла кыраллыкдыла. Дагыда Псынабода - 150, Красносельскийде - 500 эм Сармаково элде 275 жери болган мектепле ишленедиле. Майский шахарда - 330, Куба элде - 165 эм Нарткыалада 500 сабий бир ызга сыйынырча школаны кырулушлары барады.

Быйылгы жылда сентябрде Бахсанны алтынчы эм онунчу номерли битеуло билим бериу учреждениларыны мурдорларында эм Ташлы-

Талада жангы сабий садла ачыллыкдыла. Жылны ахырына дери Вольный Аулда бла Жангы Малкярда жангы сабий садла хайырлангыра берилдикиле.

Кырулуш ишле эм учреждениларыны керекли затла бла жалчытуу «Иш кырууга себеплик этиу» федерал проектни чеклеринде этиледиле. Андан сора да, муниципалитетле шёндю 29 эл мектепте тынгылы ремонт этерге кыагытланы жарашдыра турадыла. «Демография» миллет проектни «Спорт - жашауу мардасыды» федерал проектни чеклеринде шёндюгюлю пятиборьден дерсле бардырырча биринчи спорт комплекси кырулушу эм Нальчикде жалган майданы болган спортну кыш тюрлюлери бла жарау этерча Буз кыала ишлене турады. Дагыда Тёбен

Чегемде футбол ойнарча гитче майданы кырулушу барады.

Жыйылыуу итогарына кёре КЪМР-ни Башчысы **Казбек Коков** республика жоллада кырулуш ишлени бардырыу бла иги кёрюмдөлери болган регионларыны санына киргенин белгилегенди. «Кёрюкүүсузулу качеству жолла» миллет проектлени чеклеринде Къабарты-Малкярда 70 объект ишленирикти, аладан экиси 2023 жылда хайырлангыра берилдикиле.

Кыабыл этилген планга кёре, автомобиль жолла норматив халгы келтирилдикиле, регион эм жер-жерли магъанасы болган жоллары жанларында темир чалдышле орнатыллыкдыла, светофорла болган жерле тап халгы келтирилдикиле, беш кёпюрге тынгылы ремонт этилдикти эм жоллары жанларында жангы чыракыла жанарыкдыла.

Кырулуш ишле бардырыллык объектке кыагытла тынгылы жарашдырылып бошалгандыла. Битеу да быйылгы жылда миллет проектге эм федерал жол программга кёре 170 километр регион эм жер-жерли жоллагы тынгылы ремонт этилдикти.

Къабарты-Малкяр Республиканы кырал саугалары бла белгилеуно юсюндөн Къабарты-Малкяр Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

Жетишимлери эм кёп жылланы бет жарыкылы урунганлары ючюн сыйлы атла берирге:

«Къабарты-Малкяр Республиканы сыйлы врачы»

КАНЛОЕВА Марина Магомедовнага – 3-чю кардиология бөлүмүнө заведующийине – Къабарты-Малкяр Республиканы Саулук саклау министрствосуну «Кардиология диспансер» саулук саклау кырал бюджет учреждениясыны врачына-кардиологуна,

«Къабарты-Малкяр Республиканы билим бериуно сыйлы ишчиси»

ЖАБОЛАНЫ Зайнафа, Хизирни кызына – Бахсан муниципал районну Жанхотке элини «Х.Ш. Малкяр улуну атын жюрюткен битеуло билим берген орта школ» битеуло билим берген муниципал учреждениясыны педагог-библиотекачысына,

«Къабарты-Малкяр Республиканы халкыга жумушла тапдырыу бөлүмүнө сыйлы ишчиси»

ДОТКУЛОВ Хасан Мусовичге – «Баксанавтотранс» акционер биригиуно генеральный директоруну орунбасарына

НЕБЕЖЕВ Алик Хазраловичге – Къабарты-Малкяр Республиканы Транспорт эм жол мюлк министрствосуну контроль эм транспорт кыоркүүсузулук бөлүмүнө таматасына,

«Къабарты-Малкяр Республиканы сыйлы энергетиги»

ЛИТВИНОВ Роман Анатольевичге – Прохладный шахарда «Шахар электрический ызла» акционер биригиуноно генеральный директоруна.

Къабарты-Малкяр Республиканы Башчысы **К. КОКОВ**

Нальчик шахар, 2022 жыл 29 апрель, №47-УГ

ТУРИЗМ

Аруу жерле, дарман суула да кеслерине тартадыла

Къабарты-Малкярны Курортла эм туризм министрствосундан билдиргенлерине кёре, 2022 жылны биринчи юч айында республикада 266 минг адам солуганды.

- Тёреде бола келгенича, жылны ал юч айында республикада тау лыжалада учаргы суйгенле жыйылыучудула. Быйыл юнню халы иги болганды, багъаланы 2021 жылдача ёлчемледе тутарга кюрешгенбиз, кешбэк программа да болушханды, - дегенди министрствону башчысы Мурат Шогенуков.

Жангы туризм объектке да - «Нарзанла таласы» экопарк, «Огъары Чирик кёлле» бла «Бахсан» солугу ара - туристлени бери аслам келирлерине себеплик этедиле. Сора сейир эко-жолчук бла аруу юйчюккө кыонакылагы хычыуун кёрюнгендиле. Кишпекде дарман суулары хайырындан а регионда саулукну кючлеу солугуно айнытыргыра онг чыкыганды.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

ТЮБЕШУ

Право жаны бла болушлукъ бериуно соруулары сюзюлгендиле

КЪМР-ни Башчысы **Казбек Коков** КЪМР-ни Профсоюзларыны федерациясыны таматасы **Фатимат Амшокова** бла ишчи тюбешиу бардырганды. Аны кезиунде организацияны 2021 жылда ишчи эселпери бла келир заманнга борчлары сюзюлгендиле.

Быйылны тергеулерине кёре, республиканы профсоюзларыны тизгинлеринде 104 мингден аслам барды, ол а 92,2 процентни тутады. Профсоюзла уруну законодательствого кыагытлау бузукчулуклары ачыкылау, ишлегенлеге право жаны бла болушлукъ бериу жаны бла уллу иш бардырадыла. Анга кёре 78 законопроект эмда КЪМР-ни Правительствосуну ишлегенли бла профсоюзну членлерини уруну эмда социал-экономика эркинликлери бла байламлы башка праволу актлары тинтилгендиле.

Жаш тёлү бла ишлеу да былтыр бютюн кючленгенди. Профсоюз иштеги тири кыатышханлагыа грантла алыргыа, тюрлю-тюрлю про-

фсоюз форумлагыа кыатышыргыа себеплик этгенди. Федерация профсоюз бла байламлы грант проектлени толтуруу майданына айланганды.

«КЪМР-ни профсоюз организацияларыны биригиу» Союзну болжалындан алгыа бардырыл-

ган 9-чу конференциясында уставха тюзетиуле кийирилгендиле. Организацияны аты да тюрлендирилгенди. Энди ол «Къабарты-Малкяр Республиканы профсоюзларыны федерациясы» Союз болганды.

Биринчи май бла байламлы ишлени юслеринден айта, Фатимат Амшокова КЪМР-ни профсоюзлары Россейни Президенти Владимир Путинни оюулары эмда аскерчилерибиз жанлы болуу жаны бла битеуроссей автопробегге кыатышырыкыларын билдиргенди.

Ишчи тюбешиуно эселперине кёре регионну толтуруучу властыны кырал органдарыны КЪМР-ни Профсоюзларыны федерациясы бла бирге ишлеулерине планлары белгиленгендиле. Ол санда уруну законодательство кыалай сакъланганына, ишлеген адам, аны саулугу кыалай кыоруланганларына контрольну бирге бардырыргыа кереклиси айтылганды.

КЪМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

«Федерал программаланы тынгылы эмда кезиунде толтургъа борчлубуз»

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** кезиунде «муниципал сағатны» бардыргъанды. Анга КъМР-ни Правительствосуну Председатели **Мусукланы Алий**, КъМР-ни Башчысыны Администрациясыны таматасы **Мухамед Кодзоков**, КъМР-ни Правительствосуну Председатели орунбасары **Марат Хубиев**, муниципал къралыуаны оючулары къатышхандыла. Анда санкцияланы болумларында миллет проекте бла федерал программала къалай толтурулганларына къаралгъанды.

Мусукланы Алий билдиргенге кере, муниципалитетледе 6 регион проектни толтургъа белгиленеди. Бююнлюкде 169 муниципал келишим этилгенди. Ол а алыны битеу саныны 96 процентин тугады. «Быйыл ишибиз алгъындан эсе терк барды», - деп чертгенди премьер-министр.

Ол айтханыча, миллет проектеге бөлюнген ахчаны ёлчери да былтырдан эсе эки кереге асламды. Алты регион проектен экиси толтурулгъанды. Ала былдыла: «Хунерли адамла» эмда эски юйледен кечнорюу. 29 мектепге тынгылы ремонт этилене турады.

Казбек Коков подряд организацияланы ишлерине, контрольну кючлендирирге, бир турлю тыйгъыч чыкъганлай, регион оючулаула билдирге буюргъанды.

Жыйылыуда суу ызыны жангыртуу андан ары бардыргъа, социал газификацияны къырал программасына кере ишлени тохтатмазгъа кереклини юсюнден айтылгъанды. Быйылны планына 13 объект киреди, ол санда суу ызыны 50 километрин алышындыргъа белгиле-

неди, Куба, Тёбен Куркужин, Сармаково, Лячинкъя, Нартан, Быллым, Огъары Куркужин, Анзорей, Эски Черек, Къара-Суу, Бабугент, Къашхатау элени бла Терек шахары тийрелеринде суу чыгъарыкъ 4 жер къазылуыкъды. Газ тартыуу андан ары бардырыуу планы тозетиле турады.

Региону оючусу Къабарты-Малкъарда миллет проектлени толтуруу селеймей бардыргъаны, бир-бир ишлери уа болжалдан алгъа окъуна тамамлангъанларын белгилегенди. Жаланда суу ызыны жангыртуула бла жангыларын ишлеуге 5 миллиард сом чакълы бир бөлюнгенди, деп эсертгенди Казбек Коков, Бахсанда бирикген суу ызыны тартыу, Нальчикни жангы жашау журт тийрелерин суу бла жалчытыу, Азау таладан Элбрус элге дери канализация коллекторну жангыртуу дегенча уллу проектлени юслеринден сагъына.

«Барыбызны да борчубуз бирди - миллет проектлени бла федерал программаланы тынгылы эмда заманында толтурургъа. Аны бизни экономикагъа хайыры айтып-айтмазча уллуду. Быйыл миллет проектлени бардыргъа 12 миллиард сомдан артыкъ бөлюнгенди. Ол ахча Къабарты-Малкъарны экономикасына ишлейди, - дегенди Казбек Коков.

Сёз «Елюмосюз полкн» барыуун къралуну юсюнден баргъанда, республиканы оючусу ол магъаналы иш бийик даражада ётдюрюлорге керек болгъанын айырып айтханды. «Ол жамауатны излемиди. Бек башы — анга хар сыйген адам къатышаларыча этиуду, къоркъусузлукъну жалчытыуду», - деп чертгенди.

ПАРЛАМЕНТ

Тинтиулесе талпынып, сынам жыядыла

КъМР-ни Парламентинде «Мени законла чыгъарыуда башламчылыгъым» терели конкурсу эсеплери белгили этилип, хорлагъанлары бла алыны илму башчыларын сауғалау болгъанды. Быйыл бу конкурс 17-чи кере бардырылгъанын айтырчады, анга республиканы битеу районларындан да 40-дан аслам иш берилгенди, алыны школланы тамата классларыны оқуучулары жазгъандыла.

Анга аталгъан къуанчлы жыйылыууну Парламентни Билим бериу, илму эм жаш тёлону ишлери жаны бла комитетини башчысы **Нина Емузова** бардыргъанды. Тюбешимге спикерни орунбасары **Мурат Карданов** да къатышханды. Анга Экономика политика, инновация айнытыу эм предпринимательство жаны бла комитетни башчысы **Заур Апшев**, Культура, граждан обществону институтларын айнытыу эм информация политика жаны бла комитетни таматасы **Заурбек Кумалов**, Физкультура, спорт эм туризм комитетни оючу **Арсен Барагунов**, Аграр соруула, тыйгъатны хайырлануу, экология эм тегерекдеги кудуретни къ-

руула комитетни башчысыны орунбасары **Сафарби Шагапсоев**, Урунуу, социал политика эм саулукъ сакълау комитетни таматасыны экинчиси **Владимир Безодько**, депутат **Светлана Пшибиева**, Жаш тёлло палатаны келечилери да келгендиле.

Хорлагъанлары Мурат Карданов алгъышлагъанды. Ол конкурсха жаш адамланы арасында сейир уллу болгъанын, жылдан жылгъа анга къатышханлары саны ёсгенин белгилегенди. «Быйыл а темала да кенгертилгенди. Биринчи кере болуп, эл мюлк, экология, культура жаны бла номинацияла кийирилгенлерин чертирчады. Алай илму тинтиулени юслеринден айтыргъа сиеме, алыны магъаналары теренирек болса керекди», - дегенди Мурат Карданов эмда илму башчыла бла бу жаны бла юйрениуле бардырыргъа болулгун айтханды.

Нина Емузова уа быйыл кон-бла комитетни таматасы **Заурбек Кумалов**, Физкультура, спорт эм туризм комитетни оючу **Арсен Барагунов**, Аграр соруула, тыйгъатны хайырлануу, экология эм тегерекдеги кудуретни къ-

магъаналыдыла. Ала тинтиуле бардырыргъа юйретедиле, сынау бередиле. Мындан ары да ол жашауугъа керек болулгъуна ишексизме», - дегенди ол.

Ызы бла сауғалау башланганды. Хорлагъанлагы конкурсну дипломлары эм грамоталары бла бирге «Документле шагъатлыкъ этедиле» деген серияны жангы киталлары сауғалангандыла. Алыны КъМР-ни Архив службасы чыгъарады эмда ала документлеге таянып жарашдырылгъанларын айтырчады.

Ол кюн битен да бирге 18 жаш бла къыз белгиленгендиле. «Социал политика», «Къырал кърүүлеш эм адамланы конституцияны эркинликлери», «Аграр политика, тыйгъатны хайырлануу, экология эм тегерекдеги кудуретни кърүүлеш» бөлюмледе биринчи, экинчи эм ючюнчю жерлени алгъанла сауғалангандыла.

Жаш тинтиучолени илму башчылары да белгиленгендиле ол кюн.

Ахырында жаш адамла илму башчылары эм депутатла бла бирге суратха тюшгендиле.

ТИКАЛАНЫ **Фатима**.

ЫРАЗЫЛЫКЪ

Росгвардияны келечилери энчи аскер операция бардырылгъан тийреген Къабарты-Малкъаргъа къайтхануыла

Энчи аскер операция бардырылгъан жерледен Къабарты-Малкъаргъа аскерчиле, КъМР-ни тийресинде орналгъан бөлюмлени келечилери къайтхандыла. Аны юсюнден кесини телеграм-каналында КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** билдиргенди.

«Операция башлангандан бери жашла Ата журтубузну, Донецк эм Луганск халкъ

республиканы жамауатын кърүүлеш аскер борчларын сый-намыслары бла жигитлеча толтургъандыла. Салынган борчлары жетишимли толтургъан, Ата журтубузну сейирлерин къанларын-жанларын аймагъанлай кърүүлеш битеу аскерчилерибизге, энчи бөлюмлени ишчилерине ырызлыгъымы билдире», - деп айтылынады публикацияда.

КЪМР-НИ 100 - ЖЫЛЛЫГЫНА

«Балкария» – халкъ ёхтемлигибиз

1987 жылда ол, къарачай-малкъар тепсеули сальрча ансамбль къурагъа деп, эрттеден бери жюрегинде жюрютюп тургъан муратын Зумахъуланы Борисге бла Зокаланы Зейтуннга ачыкъ этгенди. Ол кезиуде аны тепсеули юсюнден биринчи китабы да чыкъгъан эди. Ары жыйырма бла сегиз тепсеу киргенди.

болуп, белгили тепсеучюле Мысакаланы Амирхан бла Борис Нагудов ишлегендиле. Апполаны Альберт къобузда ойнап, къарындашы Артур дауурбасны ургъанды. Энейланы Магомет, Ахкёбекланы Аслан, Толбайланы Магомет, Мырзаланы Хасан, Токумаланы Марат, Журтубайланы Оксана, Зезаланы Аминат, Ахмат-

Отуз жылны ичинде самодетельный тепсеу коллективле бла ишлеп келген, эрттегили миллет тепсеули жыйгъан Къудайланы Мухтар бир къауум нёгери бла ол замандагы биринчи секретарь Евгений Елисеев бла тубешгенди. Жабелланы Лидия уа Нальчикде Компартияны шахар комитетини биринчи секретары Геннадий Губин бла ачыкъ сёлешгенди.

Алай бла, жангы къураллык ансамбльге тепсеучюлени излеу, айыруу, сайлау башланганды. Ол уллу, ауур ишни аягыны юсюне сальрчююн, кёп торлю чырмауладан къутулургъа, кёп жумушланы тамамларгъа керек эди. Ол заманда Нальчикни администрациясында культура бёлюмюню ишчилери, жазычула, художникле, журналистле, битеу интеллигенция, къолайлары болгъан жашларыбыз, къызларыбыз да кече-кюн демей ансамбльни къайгъысын кёргендиле.

Ол къырал болжамлыгё кёчгюнчю, эки жылны ичинде иш хакъны, башха ахча-бохча чурумланы да «Алтын къол» фирманы таматасы Къайталаны Исмайл ол анда саналгъан элли адамгъа иш хакъ – 110 сом берирге кеси боюнуна алгъанды. Аны бла бирге ансамбльге сахна кийимле да тикдирип, музыка инструментле да сатып алгъанды. Темир устала Бачиланы Хамзат бла Курданланы Рашид къама, хазырла этгендиле.

Жангы къуралгъан ансамбльни биринчи репетициясы 1988 жылда 16 октябрьде «Терек» санаторийни залында баргъанды. Санаторийни директору Ботталаны Валерий ансамбльге болмагъанча уллу болушлукъ этгенди. Санаторийни залында репетицияланы бардырып, узакъ элледен келген жашла, къызла анда жашап тургъандыла.

Чыгармачылыкъ жаны бла Къудайланы Мухтар бир

ланы Мадина, Жансюйланы Жаннет, Битууланы Асият бла Аслан, Будаиланы Станислав эм башхала тепсегендиле. Ала ансамбльни ёзеге эдиле.

Къысха заманны ичинде жашла бла къызла онеки тепсеу салгъандыла. Ол санда: тюз тепсеу, тегерек тепсеу, абезек, «ГОЛЛУ», «Жортуул», «Тепена», «Арсланбия», «Чоппа», «Озай», «Хардар», «Сандыракъ»...

Къудайланы Мухтар, игиликни билген адам, ансамбльге къыйыны киргенлени айтып бошайламай эди. Санай келип, ахырында уа: «Халкъ къурагъанды», – деучю эди. Ол «Текстильторг» базаны директору болуп тургъан, кийимлеге къумач тапхан Хутуйланы Валентинаны, аладан «Березка» ательеде онсегиз комплект тикген Чочайланы Шамсаны, аякъ кийимле тикдиртген республикада бытовое обслуживанияны министри Валерий Золотаревну, къызланы баш кийимле бла жалчыхтанын Жаш тёлю ююню директору Борис Паштовну, ансамбльге къырал статус берсинле деген тилек бла къагъытла жарашндыргъан Чабдарланы Борисни, башхаланы да атларын ыразылыкъ бла айтып тургъанды.

Ансамбльни биринчи директору Таукенланы Идрис болгъанды. Аны тирилиги бла тепсеу къауумда кёп мағаналы иш этилгенди. Идрис, Махачкъалагъа барып, шубху Дагъыстанны Ич ишле жаны бла министри Магомед Магомедовну болушлугъу бла андан жыйырма жамычы, Харьковдан а талуу бёрклеген ден териле келтиргенди. Ол артаракъ кеси танышларына Москвагъа барып, къырал даража да бердиргенди ансамбльге.

Къызла бла жашла тепсеу усталыкларынын биринчи 1989 жылда 24 январьда Музыка театрда жандаурлукъ концертде кёргюзтгендиле. Аны

«Балкария» къырал фольклор-этнография тепсеу ансамбль 1988 жылда къуралгъанды. Ол миллет мағаналы уллу ишге хазырлануу аладан башланганды.

КЪМР-ни культурасыны сыйлы къуллукъчусу, ансамбльни къурагъан, биринчи кюнледен аны ишине башчылыкъ этип тургъан Къудайланы Мухтар эсгергенге кёре, 1960 жылда ол белгили фольклорчу, этнограф эм поэт Шахмырзаланы Саид бла танышханды. Ол огурлу адамны айланyp, халкъ тепсеули, кийимлени, юй адырланы, топонимиканы юсюнден бай материал жыйгъанды, ол темалагъа аталгъан китапла да чыгаргъанды. Алада тепсеу искусство бла байламлы затланы юслеринден айтханды.

Тетууланы Хадис башчылыкъ этген «Ныгыш» деген жамаут биригип къурагъан эди. Андан арысында кёп мюлк таматала, башха адамла да болушхандыла тепсеучюлеге.

1989 жылда 23 апрельде Нальчикде Профсоюзланы культура ююнде «Балкарияны» биринчи толу концерти баргъанды. Адам асыры кёпден, залда сюелирге окуна жер жоъкъ эди.

Ол концертте ансамбльни ишине къараргъа келгенде бийик багъ бергендиле.

1990 жылда сентябрьде Абхазияны ара шахары Сухумда Тау халкъланы «Нартия» («Нартла») деген биринчи тепсеу фестивалы бардырылгъанды. Анда кёп ансамбльни ичинде «Балкария» биринчи саугъагъа – «Алтын такыягъа» тийишли болуп къайтханды. Къазахстанда болгъан фестивалда уа кюмюш майдал алгъанды. Ол жыл октуна декабрьде уа ол Ленинкомсомолну лауреаты болгъанды. Жаш коллективге

ол не къууанч эди!

1991 жылда ансамбль Тюрк тилде Анкарада Тюрк тили халкъланы биринчи битеудуния фестивалына къатышханды. «Балкария» анда къарачай-малкъар халкъны бурунгу тепсеулерин кёргюзтют, тюрклюлени кёллерине жетгенди. Анкарада, Конида концертлери, телевиденияда эки сагъат баргъан беруилери, мындан кетген жерлешле бла тубешиуле, аланы къууанчлары, кёз жашлары – бары да ансамбльни тарыхына киргенди. Ол фестивалны дипломанты болуп къайтханды.

1992 жылда уа ол Голландияда, Польшада, Германияда тепсегенди. Ызы бла Москвада белгили тепсеучю Игорь Моисеевни юбилейине аталгъан концертте чакъырылгъанды. Ала концерт программаларын Чеченде, Ингушетияда, Дагъыстанда, Осетияда, башха республикалада да кёргюзтгендиле.

Къудайланы Мухтар – хореограф, Улбашланы Мутай – балетмейстер, биринчи музыка къауумну таматасы Бегиыланы Музафар болуп, аламет солистле жалаанда юч жылны ичинде – къысха заманга – къыйын болумлада жыйырма беш тепсеу салгъандыла, кёбюсюн биринчи кере тепсегендиле.

Дагъыда ансамбльни башха быллай къауумлагъа ушатмагъан энчилиги – тепсеу композицияла халкъ музыка инструментлени оюналары бла къураладыла. Хар бир тепсеуде да, артистлени кийимлеринде уа бютюнда, эрттегили тарыхыбызны ызы сакъланады.

Ансамбль 1995 жылда Францияда фольклорну битеудуния фестивалында, 1997 жылда Бельгияда, Германияда да болгъанды.

Башха-башха жыллада ансамбльни директорлары Таукенланы Идрис, Рахайланы Олег, Евгений Аронов, Къулбайланы Людмила да болуп тургъандыла. 1998 жылдан а анга ансамбльни биринчи тепсеучюлеринден бири – Энейланы Магомет таматалыкъ этеди.

Бюгонде «Балкария» къырал фольклор-этнография тепсеу ансамбль, жюзле бла концертле берип, кесини фахмусу бла атын битеу дунягъа айтдыргъанды. Ол, башында сагъынылгъандан сора да, Италияда, Японияда, Къазахстанда, Абхазияда, дагында кёп тыш жерледе гастрольлада болганды, Москвада, Россейни башха шахарларында, крайларында кесини фахмусун кёргюзтгенди.

2007 жылны ахырында, Къайсынны 90-жыллыгына атап, «Балкария» Кремльдеги съездени дворещинде эки сагъатдан артыкъ тепсегенди.

2008 жылда уа ансамблибиз 20-жыллыкъ къууанчын а Чайковскийни залында этгенди.

Ансамбльни художестоулу башчысы эм баш балетмейстери, КЪМР-ни бла Ингушетияны сыйлы артисти Къудайланы Хасан Мухтарны ызын андан ары бардыргъанды. Бюгон ол къуллукъда КЪМР-ни, КЪЧР-ни эмда Ингушетияны сыйлы артисти Гюройланы Джамбулат ишлейди.

Бусагъатда миллет ёхтемлигибиз, кёп махтаулагъа тийишли, Россей къыралдан тышында да белгили «Балкария» къырал фольклор-этнография тепсеу ансамблибиз халкълыгыбызны шагъатлыгы, ёхтемлиги болгъаны сёзсюзю.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

ЧЕРЕК РАЙОНДАН

Жигитлени намысларына терекле орнатхандыла

Къашхатауда физкультура-саулулк сакълау комплекси къатында «Жерге терек бахчаны саууга этейик» деген битеухалкъ экология къымылдауу

чеклеринде Уллу Ата журт урушда ёлгенлени намысларына алма эмда назы терекле орнатылгандыла. Аланы салыуга Черек району администрациясыны башчысы Къулбайланы Алан, эл таматала, организациялада эмда учреждениялада ишлегенле, окъуучула да къатышхандыла.

Терекчилени Аушигер элни администрациясыны башчысы Аслангерий Дзамихов эмда айбат битимле ёсдорген питомникни оноучусу Ботталаны Суфиян бергендиле.

Тереклени орнатуу бизни жерлерширбиш урушда этген жигитликлерини бек иги эсгертмеси боллукъду эмда Уллу Ата журт урушда Хорламны даражасын бютюн бийикге кётюрюрге, аны бла бирге уа халкъларыбызны араларында байламкъылыны кючлендирюрге себеплик этерикди.

Солдатны юй бийчесин жокълагъандыла

Уллу Ата журт урушда Хорламны байрам кюнюне алай кёп къалмагъанды. Аны бла байламлы Черек району

администрациясыны башчысы Къулбайланы Алан Огъары Малкъардан Уллу Ата журт урушда кетип, анда ёлген Мечукъаланы Элиясны юй бийчеси – Муртазланы Кизиканы жокълагъанды. Сыйлы ыннаны келе турган байрам бла къызыу алгышлал, анга саулулк-эсенлик, жууукъ-ахлуларын анга айырымлаи этта кёп жылланы жашарын тежгенди, аны бла бирге уа, Россейни Президенти Владимир Путинни, КъМР-

ни Башчысы Казбек Кокковну эмда Черек району администрациясыны атларын анга ачха саууга бергенди.

Кизика анга былай эс бургъанлары, тамата тёлюню унутмай, болушлукъ да этгенлери кючюн жюрек ыразылыгын билдиргенди.

Сыйлы ынна эрге оналты жылында баргъанды, алай баш иеси бла жаланда жыйырма сегиз кюн жашагъанды. Андан сора Элияс урушха кетгенди. Ата журтну немисли фашистледен кёруулай, жан бергенди. Кизика да къыйналыр кючюн къалмагъанды. Уруш жылла, кёчгюнчюлюк, сууукъду, къызыуду деп къарамай, танг аласын ингир къарангысына дери ауур иш этгенди.

Кизикагъа 95 жыл болады, къарындашыны жашы эмда аны юйюрю бла жашайды.

Келген къонакъла уруш жыллада тылда жигер урунган тишрюгъа ыспас этгендиле эмда бютюнлюкде жаш тёлюню аныча адамланы юлгюге салып юйретюрге кереклисин да айтхандыла, деп билдиргендиле Черек району администрациясыны пресслужбасындан.

ХОЛАЛАНЫ Марзият
хазырлагъанды.

Байрам

Муслиманла исламда эки уллу байрамладан бирин - Оразаны белгилерге хазырланадыла. Рамазан айда сау кюнню кеслерин ашдан, суудан, аман ишледен, къылыкъландан тыйып, Аллахва табынып, тилекле этип, дууала тутуп, жандаурулукъ ишле толгрупп тургъанла къаллай сауугагъа тийишлидиле. Аны юсюнден «Мамырлыкъ» фондну башчысы Ахматланы Назир хажи айтады:

Аллахны ыразылыгъына итингенге - саууга Мухаммад фыйгъамбар, Аллахны саламы анга болсун, ораза тутханы эки къууанчы болур, дегенди. Бири - бу дуняда, экинчиси уа Аллахва ахыратда тюбеген заманында. Аны къалай ангыларгъа боллукъду. Ингирде аууз ачханда оразабызны туталып, ашхамгъа сау-саламат жеталгъаныбызгъа ыразыбыз. Экинчиден а, муслиман бу дуняда салгъан къыйынлары кючюн Аллахутала тапдырган хакъларын кёргенде къууанган этерикди.

Адам хар ишни да, сёз кючюн, намазны, садакъаны кеси кючюн этеди. Оразаны уа Аллах кючюн тутайды да, аны сауугаларын, ёлчемин да ол кеси этерикди, аланы къаллайла болгъанларын адам уллу билли да тыйюлдю, деп айтылады Сыйлы Къуранда. Бу айны сууаплылыгъыны юсюнден кёп айтыргъа боллукъду, алай бир затны сагъынып къояйым. Жаннетге кирген заманда, ораза тутханы кеслерини энчи эшикерле боллукъду - Райян. Аллахутала барыбызгъа да аладан кирюрге, Жаннет бла сауугаланыргъа насып этсин.

Тёлеуле

Бирде орамда тютюн тарта турган къарындашыбызны кёрюрге тюшеди. Ол а аурукъсунуп къалгъанма деп, башын жулургъа сылтаула табып къояды. Алай тютюн ичгенни аругъаннга санаргъа боллукъмуду?

Бу затланы айтханым, кесин муслиманнга санап, ораза анга борч болгъанын биллип, саулугъу да жетип турган

жолоучула. Ненча кючлерин кёйгъан эселе, аланы тёлейдиле, алай къара чыгарылмайды. Юслеринден ауруулары кетмеген, хронический болгъанла эмда къртла, къарысузла Рамазан айны хар кюню кючюн да ДУМ белгилеген ёлчемде ачха тёлерге, аны жарлылагъа юлешюрге керекдиле.

саулугъунг кетгенге ушайса, дегенди. Ол сау жылны ораза тутуп чыкъдым, деп жууаплагъанды. Да сен Аллах берген санлагъа азап жетдиргенсе, аны кючюн жууаплы боллукъса, дегенди фыйгъамбар. Сора бу биз башында сагъынган оразаланы юйретгенди. Алай ол киши ала манга аздыла, дегенди. Анга уа Дауут фыйгъамбарны

Гъайыт кюнню уа энта бир аты барды - сауугала юлешинген кюн. Къуранда былай айтылады: сизге берилген болжалны (бир айны) ораза тутугъуз, ызы бла уа Аллахны сыйлагъыз, аны уллулагъыз, махтау салыгъыз. Башхача айтханда, такбир этиледи - кечеден башлап, намазгъа жыйылган жерледе, хар къайда да.

Байрам кюн а юйден чыгарны аллында ауузыларгъа тийишлиди. Мухаммад фыйгъамбар финик къабычу эди (экиге кереленмеген ёлчемде). Ол адам ораза тутмагъаныны белгисиди. Намаздан сора уа бир бирибизни алгышлап, къол тутуп, ыразылыкъ алыргъа тийишлиди. Мухаммад фыйгъамбар муслиман адам башханы бетине ышарып къараса, ол да садакъады, дегенди.

Бу къууанча адам эм ариу кийимлерин кийип хазырланады. Биз ол кюн Аллахны аллына барабыз да, таза, сыйдомлю болургъа борчлубуз. Аман бар эсе, юсюбюзге ариу дух салыргъа да боллукъду. Къызгъанчылыкъ жарамайды бу кюнде, садакъа бергени сууаплылыгъы уллуду.

Къонакъбайлыкъны эм иги тёлерин толгрупп, чомартлыкъны кёрюктюп, Аллахны байрам кюнюне энчи эс буруп, келген къонакъгъа да ачыкъ болуп, хант столла къурап, бу кючлени алай ётдорсок, ала да бизни Жаратханы ыразылыгъына элтген жолладыла.

Ораза киргинчи окъуна да кёлкъалдылары болгъанла бир бирлерине ыразылыкъ берирге, кечерге борчлудула. Аллах хар баш эм орта кюн ишлерибизге багъа береди дегенбиз, алай бир бирлерине даулары болгъанланы ишлерин ол артхаракъ салады, ала сууап ишлерине ие болалмайдыла. Оразаны сыйлы кюнюнде, Аллахдан саууга алыргъа жетген заманда муслиман къарындашынг, эгечинг бла жарашмагъанын кючюн ишинг бир жанына салынып къалгъандан сакъланайыкъ.

ТИКАЛАНЫ Фатима
жазып алгъанды.

Садакъаны сууаплылыгъы уллуду

адам аны тутмаса, фыйгъамбарыбыз айтханыча, ол артда сау жашауунда да оразасын кюймаса да, Рамазан айны борчун къайтаралмаз.

Аллах кечмезлик жокъду, ширкден башханы (Аллахдан башха затха табынуу). Алимлени айтханларына кёре, адам терс болгъанын ангылап, тобагъа къайтып, бу сыйлы айда тутмай кёйгъан кючлерин тёлерге десе, къарфасын (фидия) чыгарарды. Аны ёлчемин республиканы Муслиманларыны дин управлениясы тохташдыргъанды (хар кюн кючюн - 100 сом). Андан сора уа оразаны кюню-кюню бла тутуп тёлерге тийишлиди. Къайтарып айттайым, сёз саулугъу болуп, алай аны биллип тутмай кёйгъан адамны юсюнден барады былайда.

Къуранда Аллаху тала оразадан эркин этилген эки къауумну сагъынады: аругъанла (хронический болмагъан) бла

Айырмалы кючле

Фыйгъамбарны быллаи сёзю барды: бир кюн сууап ораза тутханы Уллу Аллах жанимни отундан кери этеди: кёк бла жерни арасында узакълыкъгъа тенгли бир. Фыйгъамбарыбыз Рамазанын ызындан келген Шауаль айда 6 кюнню ораза тутханды. Къуранны аятларында былай айтылады: бир иги, тийишли иш этгенни сууаплыгъы ондан жети жюзге дер жетер, андан да уллу болур. Бек гитче ёлчемни - ону алып, Рамазанын хар кюнюне керелесек, ол он айгъа жетеди. Шауаль айда да оразабызны алты кюнюн алай тергесек, ол да эки ай болуп кетеди. Алай бла аны сууаплылыгъы оразаны сау жыл тутханга жетип къалады. Аны юсюнден хадиследен айтылады.

Аллахны келечиси дагъыда ыйыккыны баш эм орта кючлерин сыйлап болгъанды. Ол Аллахутала адамланы ишлерин бу кюнде сюзеди, дегенди. Аны кючюн ораза тутуп, бизни Жаратханнга къуллукъ этип табыныргъа сыйгенди фыйгъамбар. Дагъыда ай толгъан кечеледе - 13-15-чи кючлеринде - оразаны сууаплылыгъы барды, дегенди.

Былайда энта бир хадисни айтыргъа суюе. Бир адам фыйгъамбарны ораза бошалгъаны бла къолун тутханды. Экинчи жыл да ол биягъы аны алгышларгъа келгенди. Алай Мухаммад аны танымагъанды. Ол кесин билдиргенде, фыйгъамбар былай нек тозурагъанса,

оразасын тут, деп юйретгенди Мухаммад (Аллахны саламы анга болсун) - бир кюн къалып, бир кюн.

Дагъыда ашура кюн да тутлады ораза. Зульхиджа айны биринчи тогъуз кюнню да белгилегенди Мухаммад. Артыккы да тогъузунчу кюнюне - Арафаны артыккы сууаплылыгъын айтып, анга энчи магъана бергенди.

Шагъабан айны ал 15 кюннюде да тутханды фыйгъамбарыбыз оразаны. Экинчи жартысында уа санларын солтуп, Рамазаннга хазырланганды. Мухаммадха ушاپ, аны халинде жюрютсок кесибизни, Аллах айтса, жангылмазбыз.

Гъайыт намаз

Аллахутала Ораза байрамны кечесинде кёп къулларын кечерикди. Асхабла Мухаммаддан бу айны сууаплыгъы неведи, ол Къадар кечедемиди, деп соргъандыла. Ол а адам иши кючюн хакъ излегенича, Аллахны аллында къуллукъ этгени, анга табыннганы кючюн сауугаларын, хакъларын табадыла, дегенди.

Эрттенликде уа мёлекле жолланы башларында олтурма, муслиманлагъа, келигиз, Аллахны ыразы болгъан къуллары, сауугаларыбызны алыргъа, деп чакъырадыла байрам намаз этиллик жерге. Аны къылып, хутбагъа тынгылап, юйлерине жайылып башласала уа, мёлекле, уллу сауугалагъа ие болгъансыз, кечилгенсиз, деп ашырадыла. Аллах барыбызны да бу къауумдан этсин.

Къарачай-малкъар халкъны фольклорун жыйында, тинтиуде да уллу къыйыны болгъан алимрибизден бири филология илмуланы доктору, Къабарты-Малкъар Республиканы илмуларыны сыйлы къуулукъчысу Малкъондуланы Хашимни жашы Хамит болгъанды. Ол 30 апрельде 1947 жылда Къыргызстанны Наукат районуну Кокбель элинде туугъанды.

чайны, бир къауум тыш къыралланы эллеринде эм шахарларында жыйгъан фольклор чыгъармала аслам жер аладыла. Алимни илму ишлери да къуру Къабарты-Малкъар бла Къарачай-Черкес республикалада угъай, битеу Шимал Кавказда, Россейде, андан тышында да белгилдиле.

Малкъонду уллу сегиз энчи китап, эки жюзеге жууукъ илму статья чыгъар-

ле. Эпос. Жомакъла» деген монографияды. Малкъондуланы Хамитни ол сегизинчи китабыды, кеси саулукъда жазылгъанды, зарфа да берилгенди, алай, жарсыуға, чыкъгъанын ол кёрюге жетишмегенди. Бу ишни башхаладан энчилиги – ол фольклоруну къарачай-малкъар тилде жазылгъан жангыз китабыды.

тёре чыгъармаланы, нарт эпосуну эм жомакъланы санаиды.

Белгиленген къауумланы хар бирине не китапта энчи бөлөмдеде къаралады. Анга кёре, китап юч бөлөмден (кесекден) къуралгъанды. Хар биринде алим бек алгъа чыгъармаланы жыйыу, басмалуу, тинтиу тарыхына эс белгенди, бусагъат заманга дери къаллай жетишимле этилгенин, энди къаллай соруулагъа къаралыгъа керегин чертгенди. Бзы бла текстлени жанр бөлөмлерин, къуралуу халларын, композиция, суратлау, тил энчиликлерин бирси халкъланы фольклорлары бла тенгешдириу халда ачыкълагъанды.

Тинтиу кёрюзгенге кёре, къарачай-малкъар халкъны келден чыгъармачылыгында бурунну тюрк-монгол, эртегили кавказ, орус эм башха маданиятланы ызлары тюбейдиле. Ол шарт а халкъыбызны миллет къуралуу, айныу жолу узун эм къыйын болгъанын кёрюзтеди. Болсада, алим китапны ахырында бизни келден чыгъармачылыгыбыз битеудуния фольклор хазна бла терең байламлы болгъанылыкъгъа, миллет энчиликле анда асламыракъ жер алгъанын чертгенди.

Биз оюм этгенге кёре, Малкъондуланы Хашимни жашы Хамитни илму монографиялары, статьялары да фольклорну тинтген илмуу айнауну уллу къошумчулукъ этгенди, алимлеге, устазлагъа, оқыучулагъа, халкъыбызны келечилерине келден чыгъармачылыгыбызны байлыгъын кёрюге, теренирек аныларгъа себеплик болуп, миллет маданиятыбызны ёмюрлюк хазнасы болгъанлай къаллыкъдыла.

**БЕРБЕРЛАНЫ Б. А.,
ГУЛИЯЛАНЫ (Зануколаны) Ф. Х.,
ГЕРГЪОКЪЛАНЫ Л. С.,
ЛОКИЯЛАНЫ Ж. М.,**

Гуманитар тинтиуени институту – «Федерал илму ара «Россей илмуланы академиясыны Къабарты-Малкъар илму арасы» федерал къырал бюджет илму махкемени филиалыны къарачай-малкъар фольклор бөлөмюню илму къуулукъчулары.

Эсге тутуу

Фольклор илмуну керти инсаны

Къайсы миллетни да тин, тил энчиликлерин, тарых жолун, маданиятын алып айтханда, аны бай хазнасын бирикдирип, мурдорлукъ этген халкъны келден чыгъармачылыгы болгъаны баямды.

1969 жылда Къабарты-Малкъар къырал университетни тарых-филология факультетини орус-малкъар бөлөмюн бошагъанды, бир неча жылны устаз болуп ишлегенди, алай билимин андан ары ёсдюрюр акъылда къыралыбызны ара шахары Москвада Горький атлы Битеудуния адабият институтуну аспирантурасына киргенди эм аны 1976 жылда жетишимли тауусханды.

1977 жылдан жашауну ахыр кюнюне дери Къабарты-Малкъар илмуизлем институтда (бусагъатдагы Россей илмуланы академиясыны Къабарты-Малкъар илму арасыны Гуманитар тинтиуени институту) ишлегенди.

Малкъондуланы Хамитни илму жолуну юсонден айтханда, аны къарачай-малкъар халкъны келден чыгъармачылыгыны жыйыуға эм тинтиуге уллу къошумчулукъ этгенин белгилерчады. Башында сагъынылгъан институтну къол жазма архивинде эмда фоно-видеотекасында ол Малкъарны, Къара-

гъанды, жети жыйымдыкъ китапны хазырлауға да къатышханды. Ол ишлени алып къарасакъ, алим жаланда миллет фольклор бла чекленип къалмай, къарачай-малкъар халкъны тарыхына, тилине, адабиятына, маданиятына да аслам эс белгени кёрюнеди.

Андан тышында да, алим тинтиу ишлеринде къарачай-малкъар фольклорну тюрлю-тюрлю урукъларын тюрк тилли халкъланы эм башха миллетлени фольклорлары бла да тенгешдирип илму кезден къарагъанды.

Алим кесини къыйматлы илму ишлеринде къарачай-малкъар тин маданиятны къуралуу, айныу бирси халкъланы маданиятлары бла байламлыкъда баргъанын белгилегенди, алай миллетни жашагъан жери, жашау болумлары, юй-турмуш халлары туудурган энчиликлери да чертгенди.

Аны эм артада жазылгъан ишлеринден бири «Къарачай-малкъар фольклорну эм эртегили жанрлары. Мифле. Тере-

Шёндюгу заманда алимледен миллет тиллени, литератураланы, фольклорланы юслеринден илму ишлерин орус тилде чыгъарыларын излейдиле. Бир жанындан ол болум тюздю, нек дегенде, миллет илмуну жетишимлерин битеудуния тин хазнагъа къошаргъа, тенгешдириу ишле жазаргъа онг береди. Бирси жаны бла уа миллет илмуну энчи айныуна шарайып тюшюреди, илму тилни, терминологияны байыкъдырмайды, халкъны келечилери ол ишлени кёбюсюн билген да этмейдиле.

Бу затланы эсге алып, Малкъондуланы Хамит, къыйын болса да, кесини китабын малкъар тилде жазгъанды. Анда ол миллет фольклорубузну эм эрттеги тюрлюлерин тинтгенди. Алагъа автор мифология бла байламлы адет-

МАЖАРЫУЛУЛУКЪ

Урукъла бла кесибибизни жалчытабыз, башхалагъа да жиберемиз

Къабарты-Малкъарны эл мюлк министри **Хасан Сижам** республикада урукъ ёсдюрген мюлклени келечилери бла кенгеш бардыргъанды.

урлукъла ёсдюредиле. Жыйылууға къатышханды шёндюгу болумда бу сферада чырмаула чыкъгъанларын, аладан къуру тулур амал болгъанын, произ-

аргъан урукъла бла республиканы толусунлай жалчытадыла, аны тыш регионлагъа да сатадыла. Россельхознадзору Шимал Кавказда регионла аралы управлениясы урукъну ташыуға, аны качественуна да кёз-къуулакъ болады. Ведомстводан билдиргенлериче, бытыр биринчи кварталда Къабарты-Малкъардан бирси регионлагъа 4400 тонна жиберилген эсе, быый ол 5620 тоннагъа жетгенди. Тыш къыраллада алычулагъа уа 1401 тонна урукъ сатылгъанды. Эсге сала айтсакъ, бытыр биринчи кварталда алагъа 373 тонна жиберилген эди.

Къабарты-Малкъарда чыгъарылгъан урукълагъа Беларусьда да сурам уллуу. Бизни къыралда уа алычула Ставрополь, Краснодар, Алтай эм Красноярск крайлада, Ростов, Воронеж, Белгород, Самара, Нижегородск, Ульяновск, Пенза, Смоленск, Рязань, Томск, Омск, Свердловск, Иркутск областлада, сора дагында Татарстанда, Башкортостанда, Удмуртияда эм Мордовияда табыладыла.

УЛБАШЛАНЫ Мурат
хазырлагъанды.

Субботник

Орамланы тазалагъандыла

Озгъан шабат кюн битеу республикалы субботникге Нальчикде жашагъан 1700 адам, ол санда министрстволаны бла ведомстволаны 1200 келечили къатышхандыла.

Тегерекде къудуретни тазалау сакълау бла байламлы бу иш эрттеден келген ахшы төреди. Жаз башы башланганы бла жашагъан жерлерин тапландырууға, тизгинин жыйыуға, тазалауға уллу, гиче да бир кибик чыгадыла.

Бу жол да алай болгъанды. Нальчикде быллай изеуге жамаят организацияланы келечилери, шахарчыла, школчула, устазла, КъМКЪУ-ну эмда КъМКЪАУ-ну студентлери да къошулгъандыла. Тюрлю-тюрлю жерлерден кир-кипчикни, къалгъан къулгъан затланы 160 кубометрин жыйгъандыла. Аны ючюн деп онтёрт энчи техника, ол санда 10 самосвал эмда жюклеучо-къотарычу машиналадан да төртюсю хайырланылгъандыла.

Алай бла Нальчик черекни Хасаниядан Вольный

Ауулгъа кесегини жагъалары, солчу паркны талы жери, «1000 тапканы» тийреси, «Долинск» пансионатны тегереги, «Кизиловка» ётген кёпюрню къаты да тазалангандыла.

Республиканы эллеринде, башха шахарларында жашагъанла да бир жанында кълмагъандыла. Сёз ючюн, хасаниячыла юйлерини къатларында жолланы, тегерекни да сыйпагъандыла, кир-кипчик төбелени чертендиле. Абадан класслары окуучулары уа, къолларына сибиргиле, юрекке да алып, окуу юйню тегерегин, эли ара майданын да сыйпап, тап халгъа келтиргендиле. Устазла бла школчула юйлеринден гюлле, юлкюле келтирип, мектепни арбазында орнатхандыла.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Анда сёз бу ишни эмда саулай бөлөмню айнытууну юсонден баргъанды, дегендиле министрствода.

Урукъ ёсдюрюу бла бизни регионда 58 уллу эм гиче мюлк юрешедиле. Ала асламысын да нартюх, будай эм картоф

водство да тохтамагъанын белгилегендиле. Келир кезиуге ала таукел къарайдыла, ишни айныта барыгъа, урукъну да асламыракъ чыгъарып, тыш къыраладан аланы ташыуу азайтыр умутлудула.

Предприятияла кеслери чыгъ-

МАГЪАНАЛЫ УШАКЪ

«Элни адамлары изгидиле, жууашдыла, иш кёллюдюле»

Атталаны Жамалны жашы Алий Къыргызстанда туу-уп, бери къагъанакълай тошоуп, Урванда ёсген биринчи тёлюденди. Аны жашауға, урунууга къарамларыны юсюнден бардыргъаныш ушагъыбызны.

– Алий, газет окъуучула билдирге сюерле, бери къалай бла тошнгенигизден башласанг эди хапарыбызны.

– Атам, Атталаны Хажини жашы Жамал, сёзсюз, Холамгъа, кеси туугъан, ёсген Усхур элине ашыгы-ып келген эди бери. Тюз оную этилир деп, сакълап да турдула усхурчула, ким къайда болса болжаллы тохтап. Болмады.

Бизни юйорюбюз Аушигерде тохтагъан эди, эс алгъынчы. Манга жаланда юч жыл бола эди да, ол затла эсимде туююлдюле. Таматала айтханга кере, эки ай тургъанбыз Аушигерде Жабалиев Алийни юйюнде, Холамгъа жол чыгар деп. Таулула этген умут болмазын кергенде, ол акъыллы адам айтхан эди атам: «Жамал, Урванда тохтагъыз. Шахаргъа да жууукъ жерди алайы, адамлары да игидиле, жууашдыла ол элни», – деп.

– Сиз а улуу юйюрмю эдигиз?

– Хау, ол заманда кеп да керюне болмаз эдик. Юч жаш бла терт къыз ёсдюргендиле атам бла анам – Жабаланы Токайны къызы Назила. Ала кечюнчюлюкге кетгинчи болгъан эдиле бир юйюрлю. Биз Къыргызстанда Кант районну Дмитриевка элинде тургъанбыз. Атабыз анда учётчик болуп ишлегенди.

– Андан сора жашауугъыз къалай барганды бу элде?

– Тюбеген да ариу этгендиле. Жашау да ма алай ариу барады. Кертинсин айтханда, бизни таулу кишиле да, колхоз болгъанда, аны аягъы юсюне салыр ючюн, ачулери, къарыулары аямагъандыла. Бизни юйюрлю алгъанда, атам мында алгъа учётчик болуп тургъанды, арта да кеп жылны колхозда бухгалтерлик эт-

генди. Аны къарындашы Масхут а къойчу эди, бек махтаулу къойчу. Бизни тукумдан Масхут бла Рамазан, Созайланы Чокалай бла Сейпу, башчала да къойланы санлары беш мингге жетдирген эдиле. Завфермабыз Хазрит Закаев деп бир огъурлу адам эди, бек къуанычу эди таулу-

путьта айырып, оноуга къошуп тургъандыла.

– Бусагъатда кепмюсюз мында? Не бла кюрешедиле таулу кишиле?

– Энди элчилени саны беш минг бла терт жюзге жетеди. Аладан бир алты проценти тауладыла – юч жюз бла жыйырма тенгли болурбуз. Мал бла, жер бла да кюрешемиз. Сёз ючюн, Атталаны Рамазан къойла бла кюрешеди, Атталаны Асхат мал аш бла, Созайланы Расул а, терек

бахча ёсдюрюп, аны бла тутады юйюрлю.

– Сабийле эки тилни да биле болурла?

– Билмей а. Сабийле угъай, биз окъуна, мында ёсгенле, барыбыз да иги билебиз къабарты тилни. Сабийле да устадыла анга. Алай а ана тилибизни да биледиле. Ол затха бек сакъбыз. Кесигиз да кере болурсуз, бюгон да эшитдигиз аны сакълауға къалай къайгы этип тургъаныбызны.

– Не затха къайгы этесе бюгон?

– Окъуулары, билмилери болгъаныла кеплюе миллетибизде. Ол жаны бла кимден да алгъа барабыз. Олулу насыпды билимни багъасын ангълагъан халкъымы. Алай, ишчи жер тапмай неди иш хакълары юйюр тутарча болмай,

жылыны почтада урунганды. «Къабарты-Малкъарны сыйлы связисти» деген атха тийишли болганды. Лизаны да кеп майдаллары, грамоталары да бардыла. Ол «Жигит ана» деген сыйлы атны жюрютеди. Ишлеген, жашагъан жеринде махтау болмаса, айып алмагъанды. Не заманда да къарыусузгъа болушургъа, онг талдырыгъа кюрешгенди.

Аланы он сабийлери болганды. Бир жашчыклары гитчелей ёлгенди. Ата, ана да, тогуз сабийни ёсдюрюп, аланы кёбюсюне бийик билим алдыргъандыла. Алай бек башы, тюз жашау жолгъа салгандыла. Азрет Къабарты-Малкъар кыулар университетни бошаганды, Чегем районда спорт организацияны таматасы болуп тургъанды. Алий, автотранспорт училищени, ызы бла техникумну бошап, жыйырма беш жылны автобусда ишлегенди, брига-

кетип барадыла мындан сабийлерибизни кёбюсю. Анда кимни терслериксе? Мында, билиминг бар эсе да, иш тапхан къыйынды. Кетедиле деп жарсыйдыла таматала да, нек кетесиз деб а киши сормайды. Ма ол затха къайгы этебиз мен да, башчала да.

– Сен кесинг а не бла кюрешгенсе, солууга кетгинчи?

– 1961 жылда мында школга жюриуп башладым, аны бошадым да, аскерге бардым. Келип, мында колхозда ишлеп башлагъанымлай, председа-телибиз Кумахов Руслан, бир ахшы адам эди, ол заманда академияны ачхан эдиле да: «Алий, былай боллукъ туююлдю. Окъургъа кир. Мен санга иги иш берликме», – деп, ма алай, къоймагъанлай, таукел этип, ары кирген эдим окъургъа. Анда окъуй тургъанымлай, завферма, зоотехник да этген эдиле.

Дагъыда онжети жылны ферма тамата болуп тургъанма, ара молк чачылгъынчы. Андан сора Мазихов Аусебий болгъан эди председаель. Ол да алай, накладнойлагъа къол сал деп келтирсем, бир заманда къагы-ытымы окъуп тинтмегенди. Ма алай ышангандыла ала бизге.

Сюйюп ишлеп тургъанма колхозда, Айтханымча, атам да бухгалтер болуп турду, къарындашым Валерий бухгалтер, тамата бухгалтер болуп ишледи. Таулу-суз деп, кишиден эшитмегенбиз. Солугъа чыкыгъынчы, колхоз да чачылгъынчы ишледи. Ахырына дери, 2004 жылда ферманы артада жабаргъа тошгончю, турдум малланы тутуп.

– Юйде а бармыды малынг?

– Хау. Тогуз-он мал тутама.

– Ууакъ аякъллы малмы, тууар малмы?

– Тууарла. Къойланы кютерге керек болады. Къой энди былайлада киши тутмайды. Улуу мал тутханым а юйюрге ашаргъа, ичерге жетеди. Бир

кере Герийланы Сафар аллай соруу соргъан эди Уяналаны Нажмудиннге, бай боллукъмуса мал бла, жер бла деп. Ол: «Да, Сафар, къалай айттайым? Бай болаллыкъма, мал тутуп не жер бла десем, ёторюк айтырыкма. Ач-жалангач а боллукъ туююлме», – деген эди. Тюз ма алайды болумубуз. Бизникиле, таулула, алда айтханымча, бахча бла, мал бла да кюрешедиле. Бир-бирлеча, хансха басдырып турмайдыла жер юлюшлери.

– Юйор къуарыгъыны юсюнден да айтсанг эдигиз?

– Келинигиз Шауаланы Марирам бла бирге эки къыз ёсдюргенбиз. Лариса докторду. Киеу да – Ёзденланы Элдар – алай. Экиси да Москвада Президентни ишлери жаны бла управленийны поликлиникасында ишлейдиле. Зулфия уа, экономика бла юридический факультетлени къызыл диплома бла бошаганды. Къырал банкада ишлеп тургъанды, кафе ачып да кюрешгенди. Бусагъатда Туапседеди юйюрлю бла. Киеу – Алтууладанды, Руслан. Жангыз жаш ёсдюредиле. Муслим дзюдо бла кюрешеди.

Туапсеге кечгенлери да андан-ды – анда бир иги тренер чакъыргъанды да жашны. ЮФО-да экинчи жерге чыкыгъанды алгъаракълада. Школда да аламан окъуйду. «Мен олимпийский чемпион боллукъма, апа. Ол заманда санга «Джил» машина аллыкъма», – деп къууандырады бюгон мени. Киеуле да иги жашладыла. Жарсыуум – эки къызына да жаланда бирер сабийлери барды. Аналары уа Нальчикде «Мебель» тюкенде ишлеп тургъанды.

– Сабийле, туудукъла а анал тиллери билемидиле?

– Билмей да бир керсюнле!

Ушакъны МУСУКАЛАНЫ Сакинат бардыргъанды.

ЮЙЮР

Жигер ана, огъурлу тиширйу

Аналаны юслеринден назмула, поэмала, жырла, китап-ла жазылып, спектакльле салыныр ючюн да къалмагъанды. Болсада бизге дери, бизден сора да, аланы юслеринден не кеп сагъынлып, не улуу махтау берилип турса да, ол жаланда азлыкъ этерикди.

Мен да бюгон махтауға тийишли ананы – Занкишиланы Ортаны къызы Лизаны – юсюнден билдирюрге сюеме. Ол Огъары Малкъарда (Кюнлюмде) 1936 жылда улуу юйюрге туугъанды. Аны атасы биринчи колхоз къурагъанланы санында болганды, ара иште тири къатышханды, айырмалы да урунганды. Къойла котюп, улуу юйюрлю кесини халал къыйыны бла кечиндирген киши болганды.

Лизаны анасы Жежинка Чочайладанды. Узун бойлу, субай, ариу тиширйу болгъан хапары барды. Жюзжыллыгында да урчукъ буруп, жюн ишни къолундан кетермеген

къаты адам эди. Огъары Жем-талада андан кеп жашагъан хазна болмаз эди, дейдиле аны таныгъанла. Ол жюз бла жыйырма жыл чакъллы бир жашагъанды, ауруп, башын жастыккъа салмагъанды.

Ортаны бла Жежинканы юйюнде терт къыз бла юч жаш болгандыла. Жарсыуугъа, Лизаны атасы, эки къарындашы, бир эгечи Къыргызстанда кечюнчюлюкде ёлгендиле. Лизаны кесине да гитчелигинден окъуна кеп къыйынлыкъ сынаргъа тошгенди. Къыргызстанда онеки жылындан башлап колхозда чюгондюр, кендир, нар-тху ёсдюрюлген сабанлада, бахчалада ишлеп турганды. Колхоз бригадалада жыл саны бла бек гитче ол эди. Аны ючюн а абаданладан артха къалмай ишлегенди. Жигер къыз болганды.

Гузеланы Махмут бла Лиза 1955 жылда бир юйюр къурайдыла. Махмут къыркъ терт

жылыны почтада урунганды. «Къабарты-Малкъарны сыйлы связисти» деген атха тийишли болганды. Лизаны да кеп майдаллары, грамоталары да бардыла. Ол «Жигит ана» деген сыйлы атны жюрютеди. Ишлеген, жашагъан жеринде махтау болмаса, айып алмагъанды. Не заманда да къарыусузгъа болушургъа, онг талдырыгъа кюрешгенди.

Аланы он сабийлери болганды. Бир жашчыклары гитчелей ёлгенди. Ата, ана да, тогуз сабийни ёсдюрюп, аланы кёбюсюне бийик билим алдыргъандыла. Алай бек башы, тюз жашау жолгъа салгандыла. Азрет Къабарты-Малкъар кыулар университетни бошаганды, Чегем районда спорт организацияны таматасы болуп тургъанды. Алий, автотранспорт училищени, ызы бла техникумну бошап, жыйырма беш жылны автобусда ишлегенди, брига-

дирлик да этгенди.

Руслан офицерди, Кишиликни ордени эм «Аскерде айырмалы кулукъ этген ючюн» майдал бла да саугъаланганды. Элияс университетни бошаганды, устаз, къурулушчу болуп да ишлегенди. Шёндю предпринимательди. Шамил орта, бийик билим да алып, къурулуш иште урунганды, къарындашы Хасан бла элде жашайды. Хусей 1-чи номерли автотранспорт предприятияда айырмалы ишлеп келгенли талай жыл болады. Къызлары Жамиля Сочи шахарда жашайды, Танзиля Бабугентде эредди. Къызланы медицина, тигу ишледен окъуулары, билим-лери да бардыла.

Сабийле барысы да юйюрленгендиле, кеслери да балаланы ариу къылыкълды ёсдюредиле. Энди махтаулу атаны бла ананы туудукълары да кеп болгандыла. Жаланда Махмутну ауушханы мудах

этеди Лизаны, сабийлени да.

Элде хар кимни къылыгъы, хунери, башха жердеча болмай, кёзге туурады. Адамны халын бир тийреде жашагъанла игирек биледиле. Къоншула Алтуулары Хусей, Къазийланы Фатимат, Камил, Шамил, Ксаналаны Жанарф, Къайгъырмаланы Найыпхан, Киштикланы Ййбакъ эмда башчала Лизаны юсюнден иште табынган, ариу тилли, басымлы, кимден да мангълай жарыгын къызгъанмагъан, келишиуло адамды деп, бир аууздан айтадыла.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

«КЪОНАКЪБАЙЛЫКЪ-2022»

Муратыбыз – миллетлени жууукълашдырыуду, шуёх байламлыкъланы кючлеудю

«Къонакъбайлыкъ» проект 2009 жылдан бери жетишилми бардырылады. Кеси да халкыла аралы даражагъа жетгенди. Болсада 2020-2021 жыллада пандемияны хатасындан ол бардырылмай турганды. Быйыл а аны къурагъан КъМР-ни Миллетлени ишлери эмда жамауат проектле жаны бла министерствосу бу жумушну жангыдан къолгъа алганды. Аны бла бирге уа жангылыкъла да кийиргенди: проект, хар замандача, жайда угъай, жаз башында бардырылады. Дагъыда бу жол анга жаланда республиканы районларында, шахарларында жашагъан жашла кыташыадыла.

Быйыл къонакъ боллукъла, къонакъбайлыкъ этерикле да онсегиз боладыла. Ала сегизинчи, тогузунчу, онунчу класслары окъуучуларыдыла. Аланы бир къаууму Прималка станицадан, Нальчик, Нарткъала, Чегем шахарладан, Ново-Полтавское, Октябрьское станицалардан, Атажукино, Бедик, Куба-Таба, Зарагиз элледен келип, Хасания, Бызынгы, Янкой, Огъары Бахсан, Хабаз, Псычох, Каменномостское элдеде юйорледе ауукъ заманны турлукъдула.

Къонакъда болган кюнледе ала Нальчикни, республиканы, барган эллерини да айбат жерлерин кёрлюкдоле.

«Къонакъбайлыкъ» проектни ачылыуу, хар замандача, «Акрополь» той-онан арада болганды. Ары КъМР-ни миллетлени ишлери эмда жамауат проектле жаны

бла министр Анзор Курашинов, министрствону бёлюмюню таматасы Отарланы Марат, Хасанияны 16-чы номерли мектебини директоруну юйретю иш жаны бла орунбасары Холамханланы Юля, къонакъбайлыкъ этерикле, къонакъ боллукъла да келгенди.

Аланы алгъышлап, Анзор Владимирович бу кыйын заманда «Къонакъбайлыкъ» проектни магъанасы бютюн уллу болгъанын чертгенди. «Къонакъ деген сёз кеп тиледе да шуёх, кыарындаш деген магъананы тутады. Бу проектни хайырындан жаратылган кыарындашлыкъ, шуёх халланы жаратылганлары да бошдан тойюкдо. Сиз да, бир бирни танып, шуёх боллукъсуз, ол узакъгъа созулуруна ишексизме. Нек дегенде бу иш башланганлы кёлле байламлыкъ бютютюп

турадыла», - деп, министр «Къонакъбайлыкъ» проектни бардырыгъа себеплик этгенлеге, анга кыатышыргъа ыразылыкъларын берген ата-аналагъа ыспас этгенди.

Холамханланы Юля уа Хасанияда кеп миллетлени келечилери жашагъанларын, ала бир юйорча тургъанларын айтханды. Элге къонакъгъа Нарткъаладан Идар Матуев келлигин эсгертип, ол мында шуёх халны кеси да кёрлюгюн эмда сезеригин чертгенди. Черек райондан къонакъбайны анасы Холамханланы Света проектни бек жаратханын айтханды. «Кёлле Интернет эмда телефонла бла байламлыкъ бютютюп кезиуде, быллай проектле бютюн бек керекди. Ала миллетлени, ол угъай да, кыыралланы да жууукълашдыра-

дыла, шуёх халланы кючлейди. Сёз ючюн, алгъын да бизни элге къабартылы жашчык келген эди. Анга битеу элибиз къонакъбайлыкъ этгенди.

Бу жол биз Куба-Табадан 10-чу классны окъуучусу Нурмухамед Бурановха къонакъбайлыкъ этерикбиз. Бызынгы бийик тау элди, Куба-Таба уа - ёзенли. Экиси да бир бирден узакъ болгъанына да къарамай, жашла жууукълашырыкъларына сёз жокъду. Алагъа биз, абаданла да болушурбиз», - дегенди.

Хасанияда жашагъан Холамханлы Хажу-Мурат Нарткъала шахардан Идар Матуевге къонакъбайлыкъ этерикди. Жашла танышхан биринчи такыйкъларындан окъуна хапаргъа киришгенди. Экисини да бирча сейирлери кепдоле. «Мен сууда жоюоюн, программыванини да бек жаратама. Идарны да ала дейишсе, мени къонагъым эригирик тойюкдо», - дейди жаш.

«Мен Чирик кёлню, Чегем чучурлагъа да кёргенме, алай жангы шуёхум бла ол жерлеге барып, айланган хычыуун боллукъуна ишексизме. Андан сора да, мен бусагъада билгенме Хажу-Муратны бютюн туугъан кюню болганын, анга саугъа этерге деп турама.

Алыкъа уа аны юсонден билдиктойюлме, деп ышарады Идар.

Бахсан районну Псычох элинде жашагъан Жантууланы Ислам Элбрус районну Бедик элинден тенгине къонакъбайлыкъ этерикди. Ол къабарты тилни да бек иги билгени себепли, 8-чи классда окъугъан Альботланы Тимургъа аны юйретирге айтады.

Проектни юсонден оюмларын дагъыда кепле айтхандыла. Ала бары да бу иш тохтап къалмазын суйгенлерин билдиргенди. Андан сора къонакъла, къонакъбайла да бютюрлю-бютюрлю соруулагъа жууапла бергенди. Хар жашха республиканы жерини сураты бла энчи кёлекле эмда къонакыны кодексин да тутдургандыла.

Концерт программа да бай болганды. Малкъар театры артисти Мызыланы Аубекир, Музыкылы театры жырчысы Жуболаны Жамболат, къабарты театры актрисасы Фатима Дышекова, Оксана Хакулова, Марина Шашева, «Шагди» тепсеу къауум, эстрада тепсеуню «Арабеск» ансамбли, дагъыда башхала усталыкъларын аймагъандыла.

Ахырында къонакъбайла къонакъларын алып кетгенди, ала энди 2 майда биягы мында тобушириклиде. Бу жыйылыу эсде кыалыр ючюн а анга кыатышханла проектте башчылыкъ этген министр Анзор Курашинов бла суратха тошгенди.

ХОЛАПАНЫ Марзият.

УФСБ

Ахчаны кымар цумуту болгъанды

Экономика аманлыкъланы тохтагъа бурулган оператив-излеу жумушла толтуруп, РФ-ни ФСБ-сыны КъМР-де Управлениасыны кыулукучулары Ич ишле министрствону полициячылары бла бирге акционер обществоладан бирини башчысыны аманлыкъ ишин тохтагъандыла. Ол бюджет ахчаны тонагъа кыатышханына ишеклик барды.

Кюч ведомстводан бизге билдиргенлеринча, 2021 жылда ишекли Бахсан районда школгъа дери билим берген эмда битеулю билим берген организацияны бла газ бла ишлеген котельняланы эмда мекямланы ишлерини кыоркыуу сузулкъларын тинтиу жаны бла 33 келишимни кыбыл кёргенди. Бу жумушланы битеулю багъасы 1,7 миллион сомгъа жетгенди.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлаганды.

Газетни келир номери 5 майда чыгъарыкъды.

ОПЕРАТИВ ШТАБ

Сакълыкъгъа чакъырадыла

КъМР-де Оператив штаб республиканы жамауатын бла къонакъларын келе турган байрамла бла алгъышлайды эмда сакъ болургъа чакъырады, террорчулыкъ ишледен кыорунуланууу быллай амалларына да юйретады:

- кыйын болумлагъа келтирлик эмда тегерегиизде адамлагъа кыоркыуу саллыкъ ишледен кери болугъуз;

- автотранспортну алагъа деп бёлюнген жерледе кыююгуз;

- ишеклик туудурган хачпукъланы бла автомобильне керсегиз, терактла этиликлерини юсеринден алгъадан билсегиз, чачдырылуучу затлары бла сауутлары болганланы, аманлыкъ ишлеге кыатышыргъа хазырлана тургъанланы неда аллай аманлыкълагъа кыатышханланы танып эсегиз, олсагъат право нызамны сакълауучу органлагъа бла экстренный службалагъа билдиргиз;

- право нызамны сакълауучу органланы, байрамланы кезиунде нызам ючюн жууаплы болган башха адам-

ланы законлу излемерин толтурургъа кюрешигиз.

Не бютюрлю шарт да тынгылы тинтилликди, битеу билдирюлеге кёре инсанланы кыоркыуу сузулкъларын жалчытырча мадарла этиликди.

КъМР-де Оператив штаб ишеклик туудурган затланы юсеринден билдиргенлеге аланы атлары жашырынлай кыалыкъларына ышандырады эмда республиканы жамауатына ангылаулугъу эм болушургъа хазырлыгы ючюн ыразылыгын билдиреди.

«Исси ызыны» телефонлары

- КъМР-де Оператив штабыны – **48-15-48**;

- Россейни ФСБ-сыны КъМР-де Управлениасыны –

48-15-81 (ышанулукуну телефону);

- КъМР-де МВД-ны – **40-4910** (дежурный бёлюму);

49-50-62 (ышанулукуну телефону);

- Россейни Следствие комитетини КъМР-де следствие управлениасыны – **77-64-22** (ышанулукуну телефону);

- Россейни МЧС-ини КъМР-де Баш управлениасыны – **39-99-99** (дежурный бёлюму).

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини депутатлары эмда КъМР-ни Парламентини Аппаратында ишлегенле республиканы законла чыгъарыучу органында Ветеран советни члени **МАРЕМШАОВА Раиса Хамурзовна**гъа кыарындашы АЛШАГИРОВ Валерий Хамурзович ёлгени бла байламлы, бушуу этип, кыайгы сёз бередила.

Учредитель: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентни бла Правительствосу

Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары),
ЖАНГ УРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - **42-63-01**. Баш редакторну орунбасарлары - **42-38-21, 40-04-82**. Жууаплы секретарь - **40-03-24**.
Секретариат - **40-93-62**. Корректорла - **42-63-52**.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркиниклерин кыоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылда **19 декабрьде** регистраци этилгенди.
Регистрация номер — **ПН № ТУ07-00118**. Индекс - **П 5893**

Газетни басмагъа «КъМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиянда басмаланганды.
Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикге кёре **19.00** сагъатда кюл салындаы.
20.00 сагъатда кюл салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:

Курдаланы Сулейман - дежурный редактор, Кучукъланы Сафият, Кетенчиланы Зулфия - жууаплы секретарьны орунбасарлары; Гейяланы Валентина (1,2,3,12-чи бетле), Зезаланы Лида (4,9,10,11-чи бетле) - корректорла.

Тиражы **1649** экз. Заказ №**862**
Багъасы эркинди.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

**360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5**

электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru